

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 343.988 (477)

DOI <https://doi.org/10.32782/2709-9261-2022-1-5-16>

Данилевський Андрій Олександрович,

кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри кримінального права та кримінології факультету № 1

(Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кривий Різ)

ORCID: <https://orcid.org/orcid.org/0000-0002-9315-9381>

Данилевська Юлія Олександрівна,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, завідувач докторантури

(Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кривий Різ)

ORCID: <https://orcid.org/orcid.org/0000-0002-1893-8473>

ЕТАПИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ВІКТИМОЛОГІЧНОЇ ДУМКИ В УКРАЇНІ

У статті розглядаються історичні етапи становлення та розвитку віктимологічної думки в Україні. Зосереджено увагу на персоналіях вчених, які поглиблено розвивали цей науковий напрям. Стисло аналізуються їхні погляди, а також робиться висновок, що віктимологія бере витоки з кримінологічної науки. Її подальший розвиток прогнозується як загальнотеоретичний для наук кримінально-правового спрямування з виокремленням напрямів дослідження певних жертв залежно від виду кримінального правопорушення. Запропонована авторська періодизація розвитку віктимологічної думки в Україні.

Ключові слова: віктимологія, кримінологія, етапи розвитку, віктимологічні дослідження, віктимізація, віктимність, жертва, кримінологічна віктимологія, кримінолого-віктимологічна парадигма.

Постановка проблеми. Широко досліджений у науковій літературі історико-ретроспективний аспект феномену кримінологічного вчення «віктимологія» у західноєвропейських країнах та державах, які утворювали радянський союз, свідчить про неабиякий інтерес з боку дослідників до витоків та становлення віктимології як самостійної галузі науки.

Так, необхідність розвитку самостійного наукового напрямку – віктимології – вперше відмітили кримінологи західноєвропейських країн у середині ХХ століття, зокрема під впливом ідей Б. Мендельсона, Р. Гассера, Р. Гентіга. Вони стверджували, що новий напрям може більш ефективно забезпечити логічний міждисциплінарний підхід до традиційної для кримінології проблеми жертви злочину [1, с. 118–119].

У цьому контексті окремої уваги заслуговують праці Р. Гентіга «Зауваження з приводу інтеракції між злочинцем і жертвою», «Злочинець і його жертва. Дослідження по соціобіології злочинності», які вплинули на подальший розвиток не тільки віктимології, але й кри-

мінології в цілому. І хоча у своїх роботах дослідник не вживав термін «віктимологія», утім розглядав її як напрям у кримінології. Твердження Р. Гентіга «Якщо ми вважаємо, що є природжені злочинці, то є і природжені жертви» є проявом антропологічного підходу у сучасній віктимологічній думці [2, с. 227].

У процесі подальшого розвитку віктимології визначилися такі позиції щодо її предмета і статусу: віктимологія – це приватна кримінологічна теорія, яка розвивається в рамках кримінології; віктимологія – міждисциплінарна наука про жертву злочину (допоміжна наука для кримінального права, кримінального процесу, криміналістики, юридичної психології, кримінально-виконавчого права); віктимологія – це загальна теорія, вчення про жертву, що має предметом дослідження жертв будь-якого походження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вітчизняних дослідників, які присвятили свої наукові праці становленню віктимології як окремої науки, можна назвати Б. Головкина, В. Давиденко, А. Джужу,

О. Джужу, О. Литвинова, Є. Моїсеєва, Є. Назимка, Т. Тіточку, В. Тулякова та інших авторів, які торкалися проблем віктимології.

Аналіз їхніх праць дозволяє стверджувати, що науковці зосереджували свою увагу на становленні та розвитку віктимології протягом ХХ століття, натомість питання становлення віктимології як самостійної науки в сучасній незалежній Україні розглядалося фрагментарно.

З урахуванням наведеного пропонуємо проаналізувати розвиток віктимологічної думки в Україні, на підставі чого виокремити основні етапи такого розвитку, що і становить мету цієї статті.

Виклад основного матеріалу. Свого часу у середині ХХ століття, суттєвий вплив на формування вітчизняної віктимологічної думки чинили західноєвропейські та американські дослідники. Так, послідовник концепції віктимології як загальної теорії, що вивчає жертву будь-якого походження, Р. Шнайдер віктимологію розглядав як науку про жертву взагалі (у широкому сенсі) і одночасно як вчення про жертву злочинів (у її вузькому розумінні) [3]. Не можна оминати увагою наукові доробки середини ХХ століття представників країн тогочасного так званого соціалістичного табору. Так, у роботі чехословацького кримінолога І. Котларжа «Деякі дані, отримані в результаті дослідження злочинів проти моральності» (1963 рік), у якій є розділ «Особистість потерпілого як фактор злочинів проти моральності» автор дійшов висновку, що в цих злочинах роль жертви особливо значима. У статтях польських авторів А. Бахраха «Кримінологічні і віктимологічні аспекти автодорожніх пригод» (1956 рік), Б. Холиста «Роль потерпілого в генезисі вбивства» (1956 рік), А. Фріделя «Розбій у світлі криміналістики і кримінології» (1974 рік), Х. Канигонського і К. Степовика «Кішеньковий злодій і його жертва» (1991 рік), «Крадіжки автомобілів» (1993 рік), С. Пікульського «Вбивство з ревнощів» (1990 рік) розглядаються особливості специфіки досліджуваних злочинів, «винні» і «невинні» віктимогенні схильності жертви. У 1990 році вийшла у світ фундаментальна робота Б. Холиста з віктимології, у якій шляхом використання значних соціологічних і психологічних даних здійснюється аналіз поведінки жертви злочину та її ролі у конкретній кримінальній ситуації [4, с. 12].

В Україні радянської доби під впливом наявних тоді публікацій у процесі розвитку віктимологічної науки виразно проявилася тенденція до зростання частки досліджень, присвячених не тільки морально-психологічним аспектам віктимності та віктимізації, а й соціальним характеристикам жертви злочину. Учені систематично досліджували питання впливу на віктимність особи її соціального стану, місця невиробничих, побутових, сімейних, дозвіллевих та інших міжособистісних відносин, вивчали соціальний статус, соціальну роль, що підвищують ймовірність злочинного посягання відносно даної особи. У той період було встановлено, що саме становище у суспільстві безвідносно до особистісних якостей особи та її поведінки підвищує ймовірність учинення проти неї злочинів певного виду.

Одна з перших праць, присвячена віктимологічній профілактиці, належить дослідникам Київської школи. Так, проблему становлення віктимологічної профілактики, зокрема в місцях позбавлення волі в Україні, досліджували О. Джужа та Є. Цибуля в 1987 році у поширених методичних рекомендаціях «Проблеми становлення віктимологічної профілактики в ІТТ (на допомогу працівникам ІТТ)» [5].

Пізніше, а саме у 1994 році, представники Київської школи О. Джужа та Є. Моїсеєв підготували та опублікували навчальний посібник «Проблеми потерпілого від злочину (кримінологічний та психологічний аспекти)» [6], у якому дослідили кримінологічні, психологічні та пенітенціарні аспекти кримінальної віктимології, зокрема її виникнення та становлення, структуру особи потерпілого та профілактику її віктимної поведінки, можливості використання результатів дослідження зазначених проблем у діяльності правоохоронних органів у боротьбі зі злочинами та у пенітенціарній практиці.

У 2000 році В. Туляков опублікував монографію «Віктимологія (соціальні та кримінологічні проблеми)», у якій автор розглянув теоретичні основи проблем сучасної віктимології як перспективного напрямку соціально-правових досліджень, які забезпечують підвищення ефективності протидії злочинності. Узагальнивши і проаналізувавши думки тогочасних вітчизняних і зарубіжних учених з різних аспектів проблеми, автор сформулював низку нових положень загальної теорії віктимології і теорії поводження з жертвами злочинів [7].

На окрему увагу заслуговує посібник «Кримінологічна віктимологія», опублікований у 2006 році. Авторський колектив під загальним керівництвом О. Джужі дослідив поняття, предмет, метод, систему і завдання кримінологічної віктимології, визначив її значення та місце в системі суспільних наук. У роботі з урахуванням тогочасного стану розвитку кримінологічної та віктимологічної наук розроблено теоретичну концепцію та практичну модель віктимологічної профілактики злочинних посягань, реалізація яких, на думку авторів, повинна забезпечити зниження рівня злочинності в Україні [4].

Віктимологічна складова злочинів, що вчиняються засудженими та персоналом виправних закладів, знайшла свій розвиток у працях І. Богатирьова, В. Медведєва, В. Синьова. Серед праць, присвячених цій темі, можна виділити посібник «Кримінологічні засади запобігання злочинам в установах виконання покарань України (пенітенціарна кримінологія)» [8], де окремий розділ був присвячений віктимологічним засадам в установах виконання покарань. Як свідчить аналіз проведених досліджень, соціально-психологічні віктимологічні детермінанти злочинності у місцях позбавлення волі тісно пов'язані зі ставленням суспільства до засуджених і оцінкою покарання останніми.

У 2015 році була опублікована монографія професора О. Джужі «Запобігання злочинам: кримінологічно-віктимологічна парадигма» [9], у якій розглянуто основні концепції та етапи формування сучасної теорії кримінологічної віктимології, її поняття, предмет, методи та принципи становлення та розвитку.

У 2016 році вийшла друком монографія А. Джужі «Основні напрями удосконалення віктимологічного запобігання правопорушенням в Україні» [10], у якій досліджено комплекс теоретичних і практичних питань сучасного стану формування та реалізації стратегії і тактики віктимологічного запобігання правопорушенням в Україні.

У 2017 році під загальною редакцією професорів В. Голіни та Б. Головкина вийшов друком навчальний посібник «Віктимологія», у якому на основі сучасних досліджень системно викладено знання щодо сутності віктимології як науки, основних її понять, віктимізації окремих категорій жертв, соціальних та особистісних детермінант віктимності і ролі її в механізмі злочинної поведінки, а також шляхи і заходи віктимологічного запобігання злочинам [11].

Видається, що виникнення сучасної віктимології пов'язано з досить поширеним в історії формування більшості наук явищем, коли завдяки проведеним дослідженням у межах окремих галузей знань накопичується певна сукупність інформації, яка під впливом зовнішніх факторів, зокрема суспільних потреб, привертає увагу фахівців. У процесі взаємного впливу нової дослідницької сукупності та суспільних запитів відбувається диференціація галузей науки. Такий історичний процес є безперервним як у період становлення, так і в період розвитку кримінологічної віктимології як окремого напрямку знань про жертву злочинного посягання.

Об'єктивними факторами формування віктимології як самостійної галузі знань є:

- потреби пізнання стану кримінальної віктимності та віктимізації суспільства;

- необхідність накопичення спеціальних даних, дослідницького матеріалу, який би дав можливість не лише зафіксувати і пояснити роль жертви в механізмі злочинного посягання, а й запропонувати відповідні прогнози розвитку таких процесів на майбутнє;

- потреби у визначенні системи заходів віктимологічного запобігання на рівні суспільства, соціальної групи чи конкретної особи.

Отже, віктимологія може бути визначена як загальнотеоретична концепція чи система знань про природу, закономірності й зумовленість поведінки людини, яка наражає себе на небезпеку заподіяння шкоди; про потерпілого від нещасного випадку чи іншого впливу, що не передбачає юридичної відповідальності щодо заподіяної шкоди; про потерпілого від протиправного посягання та заходи профілактики віктимної поведінки.

Зазначимо, що як науково-прикладний напрям віктимологія виникла в рамках кримінології, оскільки об'єктивно був зумовлений такий соціальний запит: чому ті чи інші обставини щодо особи або соціальної групи, громади стають каталізатором для злочинних посягань щодо них частіше, ніж інші, які перебували у схожих обставинах. Отже, абсолютно справедливим є висновок про те, що віктимологія – наука кримінологічна, основним завданням якої є дослідження специфіки причинного комплексу злочинності загалом та конкретного обставин ситуативного характеру, які формуються під впливом поведінки жертви злочинного посягання чи підвищеної схильності стати жертвою кримінального правопорушення у тісній взаємодії з поведінкою злочинця.

Аналіз науково-методичних видань свідчить про те, що віктимологія знаходить своє місце у Загальній і Особливій частинах кримінології: загальні проблеми віктимології є елементом Загальної частини кримінології (злочинність та її віктимологічні засади, віктимологічні детермінанти, віктимологічні засади механізму злочинної поведінки, проблеми віктимологічного запобігання, віктимологічної політики), а віктимологія окремих видів злочинності, груп злочинів входить до Особливої частини кримінології.

Їх можна віднести до так званих приватних віктимологічних теорій (віктимологічне запобігання злочинам

неповнолітніх, віктимологічне запобігання насильницьким злочинам, віктимологічне запобігання злочинам проти власності, віктимологічне запобігання злочинам проти довкілля, віктимологічне запобігання злочинам в установах виконання покарань, віктимологічне запобігання злочинам, вчиненим з необережності тощо).

Сьогодні науковці продовжують як досліджувати загальні проблеми цієї наукової теорії (формування та розвиток кримінологічної віктимології, понятійний апарат, предмет, завдання, роль жертви у генезисі злочинної поведінки) [9; 11], так і розробляють нові напрями віктимології (віктимологія насильницької злочинності [12; 13], ювенальна віктимологія [14; 15], віктимність осіб похилого віку [16], віктимологічні аспекти сімейного насильства [17; 18; 19; 20], віктимологічні аспекти незаконного заволодіння транспортними засобами [21; 22], віктимологічні аспекти кримінальних правопорушень проти власності [23] тощо).

Вищенаведене дозволяє стверджувати, що віктимологія – це не тільки теорія, а й практичне спрямування впливу на злочинність. Рекомендації віктимології допомагають багатьом громадянам уникати віктимізації, запобігати злочинним посяганням. Так, запровадження розроблених віктимологічних заходів в життя дозволило отримати позитивний ефект у запобіганні злочинам, оскільки кінцевою метою віктимологічного вивчення є підвищення ефективності запобігання конкретним злочинам та профілактики злочинності в цілому шляхом впливу безпосередньо на криміногенний потенціал потерпілих, а також організація правового виховання, орієнтованого як на потенційних потерпілих, так і на можливих злочинців.

Проведене у цій роботі дослідження дозволяє виділити такі етапи розвитку віктимологічної думки в Україні:

- 1) зародження віктимологічної думки в Україні (кінець 80-х років ХХ століття – початок ХХІ століття);
- 2) становлення віктимологічної думки в Україні (2006 рік – 2017 рік);
- 3) сучасний етап віктимологічної думки в Україні (2017 рік – дотепер).

Висновки. З урахуванням викладеного можна констатувати, що сучасний етап віктимологічної думки в Україні характеризується підвищеною увагою до питань ролі жертви в механізмі вчинення кримінального правопорушення та її інтересів. Перед усім це пов'язано із усвідомленням суспільством масштабів зростання злочинності в умовах глобалізації з її масовою міграцією, різким посиленням впливу транснаціональних угруповань, стрімкою криміналізацією цілих регіонів планети і соціальних груп. Отже, у сучасних умовах злочинність як явище складає певну соціальну проблему, на яку наука намагається оперативного реагувати. Увагу дослідників усе частіше привертають питання про віктимологічну складову кримінально-правової політики, що і становить, на нашу думку, перспективний напрям віктимологічних досліджень та дозволить виділити у майбутньому наступний етап розвитку віктимологічної думки в Україні.

Список використаних джерел

1. Давиденко В.Л. Віктимологія як галузь кримінологічної науки. *Європейські перспективи*. 2014. № 8. С. 118–121.
2. Тіточка Т.І. Зародження наукової думки про ювенальну віктимність. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія «Право»*. № 68. С. 225–230.
3. Schneider H. Victimilicg wissenschaft vom vobrechensopter. Fubingen, 1975. P. 122.
4. Кримінологічна віктимологія : навчальний посібник / Є.М. Моїсєєв, О.М. Джужа, В.В. Василевич та ін. ; з заг. ред. О.М. Джужі. Київ : Київський національний університет внутрішніх справ, 2006. 416 с.

5. Джужа А.Н., Цыбуля Е.А. Проблемы становления виктимологической профилактики в ИТУ (в помощь работникам ИТУ) : методические материалы. Киев : ГУ ИТУ МВД УССР, 1987. 24 с.
6. Джужа О.М., Моїсеєв Є.М. Проблеми потерпілого від злочину (кримінологічний та психологічний аспекти) : навчальний посібник. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 1994. 51 с.
7. Туляков В.О. Віктимологія (соціальні та кримінологічні проблеми). Одеса : Юридична література. 2000. 336 с.
8. Кримінологічні засади запобігання злочинам в установах виконання покарань України (пенітенціарна кримінологія) : посібник / за ред. О.М. Джужа. Київ : НАВС. 2013. 620 с.
9. Джужа О.М. Запобігання злочинам: кримінологічно-віктимологічна парадигма : монографія. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2015. 332 с.
10. Джужа А.О. Основні напрями удосконалення віктимологічного запобігання правопорушенням в Україні : монографія. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2016. 304 с.
11. Віктимологія : навчальний посібник / В.В. Голіна, Б.М. Головкін, М.Ю. Валуйська та ін. ; за ред. В.В. Голіни і Б.М. Головкіна. Харків : Право, 2017. 308 с.
12. Йосипів А.О. Детермінанти насильницької злочинності та протидія їй органами внутрішніх справ : монографія. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. 276 с.
13. Старко О.Л. Особливості віктимологічної характеристики жертв насильницьких злочинів проти особи. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 2. С. 171–174.
14. Назимко Є.С., Андріяшевська М.С., Тіточка Т.І. Ювенальна віктимологія: теоретико-правова модель : монографія. Запоріжжя : Гельветика, 2021. 208 с.
15. Тіточка Т.І. Поняття та змістовні складові сучасної ювенальної віктимології. *Правовий часопис Донбасу*. 2022. № 1. С. 133–139.
16. Андрушко А.В. До питання про віктимність осіб похилого віку. *Держава і право*. 2009. Вип. 45. С. 459–465.
17. Актуальні проблеми протидії домашньому насильству : навчальний посібник / А.Б. Блага, О.С. Тунтула, О.О. Кочеміровська : за заг. ред. А.Б. Благої. Миколаїв : Видавництво ЧНУ ім. Петра Могили. 2021. 208 с.
18. Кузнецов М.Г. Віктимологічний портрет жертви домашнього насильства, що є небезпечним для життя. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2019. № 1 (7). С. 136–144.
19. Ладиченко В.В., Гулак О.В., Артеменко О.В. Віктимологічний портрет жертви домашнього насильства. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету. Серія «Право»*. 2022. Вип. 70. С. 389–392.
20. Тичина Д.М., Посудевський І.В. Віктимізація сімейно-побутових відносин в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія «Юридичні науки»*. 2020. Том 31 (70). № 3. С. 187–192.
21. Мозоль С.А. Віктимологічні аспекти незаконного заволодіння транспортними засобами. *Юридична наука*. 2020. № 3 (105). С. 52–60.
22. Семенишин М.О. Віктимологічні аспекти незаконного заволодіння транспортними засобами. *Право.Уа*. 2020. № 1. С. 113–120.
23. Острогляд О.І. Віктимологічна характеристика корисливих злочинів проти власності у великому місті Причорноморського регіону: урбаністичний і регіональний вимір. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. 4. Ч. 1. С. 134–138.

References

1. Davydenko V.L. Viktymolohiia yak haluz kryminolohichnoi nauky [Victimology as a branch of criminological science : article]. *Yevropeiski perspektyvy*. 2014. № 8. S. 118–121. [in Ukrainian].
2. Titochka T.I. Zarozhzhennia naukovoï dumky pro yuvenalnu viktymnist [The emergence of scientific thought about juvenile victimization : article]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu. Serii Pravo*. № 68. S. 225–230.
3. Schneider H. Victimiligiic wisstnschaft vom vorbrechensopter. Fubingen, 1975. P. 122.
4. Schneider H. Victimiligiic wisstnschaft vom vorbrechensopter. Fubingen, 1975. P. 122.
5. Kryminolohichna viktymolohiia : navch. posib. [Criminological victimology : a textbook] / Ye.M. Moiseiev, O.M. Dzhuzha, V.V. Vasylevych ta in.; za zah. red. O. M. Dzhuzhi. Kyiv : Atika, 2006. 352 s. [in Ukrainian].
6. Dzhuzha A.N., Cybulya E.A. Problemy stanovleniya viktymologicheskoy profilaktiki v ITU (v pomoshch' rabotnikam ITU): metod. materialy [Problems of establishing victimological prevention in prison : method. materials]. Kiev GU ITU MVD USSR. 1987. 24 s. [in Russian].
7. Tulyakov, V. A. (2000). Viktymologiya: social'nye i kriminologicheskije problemy [Victimology: social and criminological issues]. Odessa. 336 s. [in Russian].
8. Kryminolohichni zasady zapobihannia zlochynam v ustanovakh vykonannia pokaran Ukrainy (penitentsiarna kryminolohiia) : posibnyk [criminological principles of crime prevention in penal institutions of Ukraine (penitentiary criminology) : textbook] / za red. O.M. Dzhuzhy. K.: NAVS. 2013. 620 s. [in Ukrainian].
9. Dzhuzha O.M. Zapobihannia zlochynam: kryminoloho-viktymolohichna paradyhma: monohrafiia [Crime prevention: criminological-victimological paradigm: monograph]. Kyiv. Nats. akad. vnutr. Sprav. 2015. 332 s. [in Ukrainian].
10. Dzhuzha A. O. Osnovni napriamy udoskonalennia viktymolohichnoho zapobihannia pravoporushenniam v Ukraini: monohrafiia [The main directions of improvement of victimological crime prevention in Ukraine: monograph]. K. Nats. akad. vnutr. Sprav., 2016. 304 s. [in Ukrainian].
11. Viktymolohiia : navch. posib. [Victimology : textbook] / V. V. Holina, B. M. Holovkin, M. Yu. Valuiska ta in.; za red. V.V. Holiny i B.M. Holovkina. Kharkiv : Pravo, 2017. 308 s. [in Ukrainian].
12. Yosypiv A.O. Determinanty nasylnytskoi zlochynnosti ta protydiia yii orhanamy vnutrishnikh sprav: monohrafiia [Determinants of violent crime and its counteraction by internal affairs bodies: monograph]. Lviv: Lvivskiy derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav. 2011. 276 s. [in Ukrainian].
13. Starco O.L. Osoblyvosti viktymolohichnoi kharakterystyky zhertv nasylnytskykh zlochyniv proty osoby [Peculiarities of victimological characteristics of victims of violent crimes against the person : article]. *Porivnialno-analitychne pravo*. 2020. № 2. S. 171–174. [in Ukrainian].

14. Nazymko Ye.S., Andriiashevska M.S., Titochka T.I. Yuvenalna viktymolohiia: teoretyko-pravova model : monohrafiia [Juvenile victimology: theoretical and legal model: monograph]. Zaporizhzhia : Helvetyka, 2021. 208 s. [in Ukrainian].
15. Titochka T.I. Poniattia ta zmistovni skladovi suchasnoi yuvenalnoi viktymolohii [Concepts and meaningful components of modern juvenile victimology : article]. Pravovyi chasopys Donbasu. № 1. 2022. S. 133-139. [in Ukrainian].
16. Andrushko A.V. Do pytannia pro viktymnist osib pokhyloho viku [Regarding the issue of victimization of the elderly : article]. Derzhava i pravo. 2009. Vyp. 45. S. 459–465. [in Ukrainian].
17. Aktualni problemy protydii domashnomu nasyilstvu : navchalnyi posibnyk [Actual problems of combating domestic violence : textbook]. A.B. Blaha, O.S. Tuntula, O.O. Kochemyrovskia. Za zah. red. A.B. Blahoi. Mykolaiv : Vyd-vo ChNU im. Petra Mohyly. 2021. 208 s. [in Ukrainian].
18. Kuznetsov M.H. Viktymolohichniy portret zherty domashnoho nasyilstva, shcho ye nebezpechnym dlia zhyttia [Victimological portrait of a victim of life-threatening domestic violence : article]. Visnyk penitentsiarnoi asotsiatsii Ukrainy. 2019. № 1 (7). S. 136–144. [in Ukrainian].
19. Ladychenko V.V., Hulak O.V., Artemenko O.V. Viktymolohichniy portret zherty domashnoho nasyilstva [Victimological portrait of a victim of domestic violence : article]. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho universytetu. Serii Pravo. 2022. Vyp. 70. S. 389–392. [in Ukrainian].
20. Tychyna D.M., Posudevskiy I.V. Viktyimizatsiia simeino-pobutovykh vidnosyn v Ukraini [Victimization of family and household relations in Ukraine : article]. Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Serii: yurydychni nauky. 2020. Tom 31 (70). № 3. S. 187–192. [in Ukrainian].
21. Mozol S.A. Viktymolohichni aspekty nezakonnogo zavolodinnia transportnyimi zasobami [Victimological aspects of illegal possession of vehicles : article]. Yurydychna nauka. 2020. № 3 (105). S. 52 – 60. [in Ukrainian].
22. Semenishyn M.O. Viktymolohichni aspekty nezakonnogo zavolodinnia transportnyimi zasobami [Victimological aspects of illegal possession of vehicles : article]. Pravo.Ua. 2020. № 1. S. 113 – 120. [in Ukrainian].
23. Ostroliadov O.I. Viktymolohichna kharakterystyka koryslyvykh zlochyniv proty vlasnosti u velykomu misti Prychornomorskoho rehionu: urbanistychni i rehionalnyi vymir [Victimological characteristics of self-serving crimes against property in a large city of the Black Sea region: urban and regional dimensions : article]. Pivdenoukraiynskiyi pravnychi chasopys. 2019. 4. Ch. 1. S. 134–138. [in Ukrainian].

Danylevskiy Andriy,

PhD in Law, Associate Professor

(Donetsk State University of Internal Affairs, Kryvyi Rih)

ORCID: <https://orcid.org/orcid.org/0000-0002-9315-9381>

Danylevska Yuliya,

PhD in Law, Senior Researcher

(Donetsk State University of Internal Affairs, Kryvyi Rih)

ORCID: <https://orcid.org/orcid.org/0000-0002-1893-8473>

STAGES OF DEVELOPMENT OF MODERN VICTIMOLOGICAL THOUGHT IN UKRAINE

The article examines the historical stages of formation and development of victimological thought in Ukraine. Attention is focused on the personalities of scientists who deeply developed this scientific direction. Their views expressed in scientific works are briefly analyzed, and it is also concluded that victimology has its origins in criminological science.

Thus, the analysis of the main works of researchers shows that victimology finds its place in the General and Special parts of criminology: general problems of victimology are an element of the General part of criminology (crime and its victimological principles, victimological determinants, victimological principles of the mechanism of criminal behavior; problems of victimological prevention, victimology policy), and victimology of certain types of crime, groups of crimes is included in the Special part of criminology.

It is suggested that the emergence of modern victimology is related to a fairly widespread phenomenon in the history of the formation of the vast majority of sciences, when as a result of research conducted within the limits of certain fields of knowledge, a certain set of information accumulates, which, under the influence of external factors, primarily social needs, attracts the attention of specialists. And in the process of the mutual influence of the new research community and public demands, there is a differentiation of the branches of science. Such a historical process is continuous: both in the period of formation and in the period of development of criminological victimology as a separate field of knowledge about the victim of criminal assault.

The further development of victimology is predicted as a general theoretical one for the sciences of the criminal and legal direction, with the selection of directions for the study of certain victims depending on the type of criminal offense: victimology of violent crime, juvenile victimology, victimization of the elderly, victimological aspects of family violence, victimological aspects of illegal possession of vehicles, victimological aspects of criminal offenses against property.

The proposed author's periodization of the development of victimological thought in Ukraine:

1) the emergence of victimological thought in Ukraine (the end of the 80s of the 20th century - the beginning of the 21st century);

2) formation of victimological thought in Ukraine (2006 - 2017);

3) the current stage of victimological thought in Ukraine (2017 – until now).

Key words: *victimology, criminology, stages of development, victimological studies, victimization, victimhood, criminological victimology, victim, criminological-victimological paradigm.*